

სქესობრივ დანაშაულთან ბრძოლის გამომწვევები და საქართველოს კანონმდებლობაში განხორციელებული ბოლოდროინდელი ცვლილებები

ასოცირებული პროფესორი, სამართლის დოქტორი **ლანა ცანავა**, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტი, საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს იურიდიული დეპარტამენტის დირექტორი

I. შესავალი

სქესობრივი დანაშაულის ჩადენა ადამიანის უფლებების უხეში ხელყოფაა, რაც მსხვერპლს ართმევს შესაძლებლობას, ისარგებლოს ფიზიკური და ფსიქიკური ხელშეუხებლობით, წამებისა და არასათანადო მოპყრობისაგან დაცვის უფლებით. გაუპატიურება და სხვა სქესობრივი დანაშაული არის ადამიანის ღირსებასა და მსხვერპლის სექსუალურ ავტონომიაზე თავდასხმა.¹

ადამიანის უფლებების დაცვის ბევრი საერთაშორისო და რეგიონული აქტი სახელმწიფოებისგან მოითხოვს აქტიურ ქმედებებს ბავშვების, ქალებისა და სხვა დაუცველი პირების სქესობრივი ძალადობისგან დასაცავად, სქესობრივი დანაშაულის ეფექტიანად გამოვლენისა და გამოძიების უზრუნველსაყოფად, ასეთი დანაშაულისა და მისი რეციდივის თავიდან აცილების ღონისძიებების გასატარებლად.²

სახელმწიფოს მიერ აღნიშნულ ღონისძიებათა გატარება, პირველ რიგში, სათანადო საკანონმდებლო ბაზის შექმნას საჭიროებს. საქართველო, როგორც საერთაშორისო ხელშეკრულებების მონაწილე მხარე, ვალდებულია თავისი კანონმდებლობა საერთაშორისო ხელშეკრულებებს დაუახლოოს.

ამ სტატიაში წარმოდგენილია სქესობრივ დანაშაულთან ბრძოლის თაობაზე სახელმწიფოს პოზი-

ტიურ ვალდებულებებთან დაკავშირებული საერთაშორისო პრაქტიკისა და საქართველოს კანონმდებლობაში განხორციელებული ბოლოდროინდელი ცვლილებების მიმოხილვა.

II. ლანსაროტის კონვენცია

ბავშვთა მიმართ სქესობრივ ძალადობასთან ბრძოლის თვალსაზრისით ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საერთაშორისო ხელშეკრულებაა „სექსუალური ექსპლუატაციისა და სქესობრივი ძალადობისაგან ბავშვთა დაცვის შესახებ“ ევროპის საბჭოს 2007 წლის 25 ოქტომბრის კონვენცია (ლანსაროტის კონვენცია).³ ეს კონვენცია ბავშვთა მიმართ სქესობრივი ძალადობის თავიდან ასაცილებლად, მსხვერპლის დასაცავად და დამნაშავის დასასჯელად მრავალმხრივ სამართლებრივ ჩარჩოს ადგენს. საქართველომ მისი რატიფიცირება 2014 წლის 19 მარტს მოახდინა.⁴

ბავშვთა მიმართ სქესობრივ დანაშაულთა განმეორებით ჩადენის რისკის თავიდან აცილებისა და მინიმუმამდე დაყვანის მიზნით, ლანსაროტის კონვენცია ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს მთელ რიგ ვალდებულებებს უდგენს. მათ შორის არის შემდეგი ვალდებულებები:

- სახელმწიფომ სქესობრივი დანაშაულების ჩადენისთვის უნდა დაადგინოს ქმედითი, პროპორციული და შემაკავებელი ეფექტის მქონე შეზღუდვები. ისინი სისხლის სამართლებრივ სანქციებთან ერთად შესაძლოა მოიცავდეს

¹ იხ. *Right to Be Free from Rape, Overview of Legislation and State of Play in Europe and International Human Rights Standards*, Amnesty International, 2018, გვ. 3 <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR0194522018ENGLISH.PDF> (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

² იხ. *Right to Be Free from Rape, Overview of Legislation and State of Play in Europe and International Human Rights Standards*, Amnesty International, 2018, გვ. 3. <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR0194522018ENGLISH.PDF> (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

³ იხ. <https://matsne.gov.ge/document/view/2684715?publication=0> (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

⁴ იხ. საქართველოს პარლამენტის 2014 წლის 19 მარტის N2145-III დადგენილება <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2291107?publication=0> (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

ისეთ შეზღუდვებსაც, როგორებიც არის: დამნაშავისთვის კომერციული საქმიანობის უფლების დროებით ან სამუდამოდ ჩამორთმევა, საზოგადოებრივი სიკეთით ან დახმარებით სარგებლობის უფლების ჩამორთმევა, მასზე სასამართლო ზედამხედველობის დანესება. სახელმწიფოს შეუძლია მსჯავრდებულს, სასჯელის გარდა, დაუნესოს აგრეთვე მონიტორინგის ან ზედამხედველობის ღონისძიებები;⁵

- დამნაშავეს დროებით ან სამუდამოდ უნდა აეკრძალოს ისეთი პროფესიული და საზოგადოებრივი საქმიანობა, რომელიც ბავშვთან კონტაქტს ითვალისწინებს;⁶
- სქესობრივი დანაშაულების თავიდან აცილებისა და სისხლისსამართლებრივი დევნის მიზნით, სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს მსჯავრდებულთა ვინაობასა და გენეტიკურ პროფილთან დაკავშირებული მონაცემების შეგროვება და შენახვა.⁷

ამრიგად, სქესობრივი დანაშაულის თავიდან აცილების მიზნით, ლანსაროტის კონვენცია სახელმწიფოსგან პროაქტიული ღონისძიებების გატარებას მოითხოვს, რაც, სასჯელის გარდა, მოიცავს ასევე დანაშაულის განმეორებით ჩადენის რისკის შემცირებას მონიტორინგისა და ზედამხედველობის სხვადასხვა ღონისძიების გატარების მეშვეობით. სახელმწიფომ ამ ვალდებულებებს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაუთმოს, რადგან სქესობრივ დანაშაულს მსხვერპლისთვის გამოუსწორებელი ზიანი მოაქვს, ამ ზიანის ანაზღაურება

კი შეუძლებელია, მათ შორის, ეფექტიანი გამოძიების უზრუნველყოფითა და დამნაშავის დასჯით.

III. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

სქესობრივ დანაშაულთან ბრძოლასთან დაკავშირებულ სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებებზე ყურადღებას ამახვილებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოც.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო საქმეზე „გარდელი საფრანგეთის წინააღმდეგ“ აღნიშნავს, რომ „სქესობრივი ძალადობა უდავოდ საზარელი დანაშაულია, რომელსაც მსხვერპლისთვის გამანადგურებელი შედეგი მოაქვს. ბავშვებსა და სხვა დაუცველ პირებს უფლება აქვთ, დაიცვას ისინი სახელმწიფომ და ეფექტიანად აღიკვეთოს მათი პირადი ცხოვრების მნიშვნელოვან ასპექტებში ასეთი უხეში ჩარევა.“⁸

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო საქმეზე „მ. პ. და სხვები ბულგარეთის წინააღმდეგ“ არაერთხელ უთითებს, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს ევალებათ, უზრუნველყონ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებების დაცვა. კონვენციის მე-3 მუხლი სახელმწიფოსგან მოითხოვს, რომ დაიცვას ადამიანი წამებისაგან, მათ შორის, კერძო პირის მიერ ჩადენილი წამებისა და არასათანადო მოპყრობისაგან. სახელმწიფოს მიერ გატარებული ღონისძიებები უნდა უზრუნველყოფდეს ფიზიკურ პირთა, განსაკუთრებით კი ბავშვთა, დაცვას, რადგან ბავშვები ძალადობის მიმართ განსაკუთრებით დაუცველი არიან. სასამართლო აღნიშნავს, რომ სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულებები აქვს კონვენციის მე-8 მუხლის ფარგლებშიც, პირადი ცხოვრების დაცვის მოვალეობიდან გამომდინარე; ამავე დროს, სათანადო ღონისძიებების გატარება შეიძლება მოიცავდეს კერძო პირებს შორის არსებულ ურთიერთობებში ჩარევასაც.⁹

⁵ იხ. „სექსუალური ექსპლუატაციისა და სქესობრივი ძალადობისაგან ბავშვთა დაცვის შესახებ“ ევროპის საბჭოს 2007 წლის 25 ოქტომბრის კონვენციის (ლანსაროტის კონვენციის) 27-ე მუხლი <https://matsne.gov.ge/document/view/2684715?publication=0> (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

⁶ იხ. „სექსუალური ექსპლუატაციისა და სქესობრივი ძალადობისაგან ბავშვთა დაცვის შესახებ“ ევროპის საბჭოს 2007 წლის 25 ოქტომბრის კონვენციის (ლანსაროტის კონვენციის) 27-ე მუხლი <https://matsne.gov.ge/document/view/2684715?publication=0> (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

⁷ იხ. „სექსუალური ექსპლუატაციისა და სქესობრივი ძალადობისაგან ბავშვთა დაცვის შესახებ“ ევროპის საბჭოს 2007 წლის 25 ოქტომბრის კონვენციის (ლანსაროტის კონვენციის) 37-ე მუხლი <https://matsne.gov.ge/document/view/2684715?publication=0> (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

⁸ იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე „გარდელი საფრანგეთის წინააღმდეგ“ (*Gardel v. France*), N16428/05, 17.12.2009, პ. 63 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96457> (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

⁹ იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე „მ. პ. და სხვები ბულგარეთის წინააღმდეგ“.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო საქმეზე „რ. ბ. ესტონეთის წინააღმდეგ“ ყურადღებას კვლავ ამახვილებს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 და მე-8 მუხლების ფარგლებში არსებულ სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებებზე და უთითებს, რომ ეს ვალდებულებები არა მხოლოდ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციიდან, არამედ სხვა საერთაშორისო აქტივებიდანაც, მათ შორის, ბავშვთა უფლებების დაცვის გაეროს კონვენციიდან და ლანსაროტის კონვენციიდანაც, გამომდინარეობს.¹⁰

IV. სქესობრივი დანაშაულისა და მისი რეციდივის თავიდან აცილების ღონისძიებების განხორციელების საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკა

სქესობრივი დანაშაულისა და მისი რეციდივის თავიდან აცილების ღონისძიებების განხორციელების საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკა მოიცავს საგანმანათლებლო ღონისძიებებსა და თვითშეგნების ამაღლების ღონისძიებებს, რომლებიც ზოგადი პრევენციისკენ არის მიმართული; დადგენილია აგრეთვე კონკრეტულ საფრთხეზე ორიენტირებული პრევენციის ღონისძიებები, რომლებიც უმეტესად სქესობრივი დანაშაულების ჩამდენ მსჯავრდებულთა მიმართ ხორციელდება.¹¹ ამ მხრივ გავრცელებული პრაქტიკაა სქესობრივი ძალადობის ჩამდენ პირთა რეგისტრაცია;¹² კერძოდ, არსებობს

რეგისტრაციის ორგვარი სისტემა: ერთი მოიცავს მოძალადის რეესტრში შეყვანას ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის შესაბამისად გარკვეული დროით, ხოლო მეორე მოძალადის რეესტრში შეყვანასთან ერთად გულისხმობს მის საცხოვრებელ ადგილას მცხოვრებ პირთა ინფორმირებასაც. ამგვარი ინფორმირება შეიძლება განხორციელდეს მშობლის მოთხოვნით ან, საერთოდაც შესაძლოა, რეესტრის საინფორმაციო ბაზაზე საზოგადოებას სრულად მიუწვდებოდეს ხელი.¹³

რეესტრის წარმოების მიზანია, სამართალდამცავ ორგანოებს ჰქონდეთ კონკრეტულ ტერიტორიაზე მცხოვრები მოძალადის შესახებ ინფორმაცია¹⁴, აგრეთვე მოძალადის ადგილსამყოფელი ნებისმიერ დროს სწრაფად დადგინდეს.¹⁵ რეესტრის წარმოების მთავარი ამოცანაა დანაშაულის თავიდან აცილება და განსაკუთრებით დანაშაულის რეციდივთან ბრძოლა, ხოლო დანაშაულის რეციდივის შემთხვევაში – დამნაშავის ადვილად იდენტიფიცირება.¹⁶

რეგისტრაციის სისტემა პირველად შემოიღეს აშშ-ში, კალიფორნიის შტატში 1947 წელს. იქ სქესობრივ მოძალადეთა რეესტრის საინფორმაციო ბაზა ღიაა და მასზე ხელი მიუწვდება საზოგადოების ნებისმიერ წევრს. 2004 წლიდან რეგისტრაციის სისტემა ფუნქციონირებს კანადაში, თუმცა იქ რეესტრის საინფორმაციო ბაზა საზოგადოების

guage-en (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

¹³ იხ. *Overview of the Worldwide Best Practices for Rape Prevention and for Assisting Women Victims of Rape*, European Parliament's Directorate-General for Internal Policies, 2013, გვ. 100 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f1043bbb-20ef-45ed-b902-3971471a9dc1/language-en> (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

¹⁴ იხ. *Overview of the Worldwide Best Practices for Rape Prevention and for Assisting Women Victims of Rape*, European Parliament's Directorate-General for Internal Policies, 2013, გვ. 101 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f1043bbb-20ef-45ed-b902-3971471a9dc1/language-en> (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

¹⁵ იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე „გარდელი საფრანგეთის წინააღმდეგ“ (*Gardel v. France*), N16428/05, 17.12.2009, პ. 17 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96457> (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

¹⁶ იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე „გარდელი საფრანგეთის წინააღმდეგ“ (*Gardel v. France*), N16428/05, 17.12.2009, პ. 19 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96457> (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

მდეგ“ (*M. P. and others v. Bulgaria*), N22457/08, 15.11.2011, პ. 108 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-107448> (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

¹⁰ იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე „რ. ბ. ესტონეთის წინააღმდეგ“ (*R. B. v. Estonia*), N22597/16, 22.06.2021, პ. 83-84 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-210466> (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

¹¹ იხ. *Overview of the Worldwide Best Practices for Rape Prevention and for Assisting Women Victims of Rape*, European Parliament's Directorate-General for Internal Policies, 2013 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f1043bbb-20ef-45ed-b902-3971471a9dc1/language-en> (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

¹² იხ. *Overview of the Worldwide Best Practices for Rape Prevention and for Assisting Women Victims of Rape*, European Parliament's Directorate-General for Internal Policies, 2013, გვ. 87 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f1043bbb-20ef-45ed-b902-3971471a9dc1/language-en>

თვის დახურულია. სქესობრივ მოძალადეთა რეესტრი არსებობს ავსტრალიაში, ინგლისში, უელსში, საფრანგეთში, სამხრეთ კორეაში. ევროპაში სქესობრივ მოძალადეთა რეესტრის საინფორმაციო ბაზაზე ხელი მიუწვდებათ მხოლოდ სამართალდამცავ და მართლმსაჯულების ორგანოებს.¹⁷

დამკვიდრებული პრაქტიკაა რეესტრში რეგისტრირებული მსჯავრდებულისთვის ცალკეული სამოქალაქო უფლებების დროებით შეზღუდვა. მათ შორის არის გარკვეულ ადგილას სამუშაოდ დამსაქმების, სკოლის ტერიტორიასთან 300 მეტრიდან 700 მეტრამდე მანძილზე მიახლოების,¹⁸ სკვერთან, პარკსა და ბავშვთა თავშეყრის ადგილთან მიახლოების აკრძალვა, მართვის უფლების ჩამორთმევა, მონიტორინგის სხვა ღონისძიებების დანესება.¹⁹

V. საქართველოს კანონმდებლობის საერთაშორისო სტანდარტებთან დაახლოება

საქართველოს კანონმდებლობის საერთაშორისო სტანდარტებთან დაახლოებისა და პრევენციული მექანიზმების გაძლიერების მიზნით, 2020 წელს მიღებულ იქნა საქართველოს კანონი „სქესობრივი თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთან ბრძოლის შესახებ“.²⁰ მას მოჰყვა სათანადო კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების გამოცემა.²¹

¹⁷ იხ. *Overview of the Worldwide Best Practices for Rape Prevention and for Assisting Women Victims of Rape*, European Parliament's Directorate-General for Internal Policies, 2013, გვ. 101 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f1043bbb-20ef-45ed-b902-3971471a9dc1/language-en> (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

¹⁸ იხ. *Adult Sex Offender Management*, U.S. Department of Justice, 2015 <https://www.ojp.gov/library/publications/adult-sex-offender-management> (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

¹⁹ იხ. *Bonnar-Kidd, Kelly, Sexual Offender Laws and Prevention of Sexual Violence or Recidivism*, 2010 <https://ajph.aphapublications.org/doi/full/10.2105/AJPH.2008.153254> (ბოლოს ნანახია 27.07.2021).

²⁰ იხ. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4792146?publication=2> (ბოლოს ნანახია 27.07.2021).

²¹ იხ. საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის 2021 წლის 23 თებერვლის N9 ბრძანება „საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს უფლებამოსილი ორგანოების მიერ სქესობრივი თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის

„სქესობრივი თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთან ბრძოლის შესახებ“ საქართველოს კანონი მოიცავს ბევრ სიახლეს, მათ შორის:

- კანონის მიღების შედეგად შეიქმნა სქესობრივი თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის ჩადენისთვის მსჯავრდებულ პირთა რეესტრი, რომელშიც შეტანილია მსჯავრდებულ პირთა პერსონალური მონაცემები. ამასთანავე, რეესტრი დახურულია და დაცულია მონაცემთა კონფიდენციალობა.
- სასამართლოს მიენიჭა უფლებამოსილება, სქესობრივი დანაშაულის ჩადენისთვის მსჯავრდებულს გამამტყუნებელი განაჩენის საფუძველზე ჩამოართვას ერთი ან რამდენიმე უფლება, მაგალითად, საგანმანათლებლო დაწესებულებაში საქმიანობის უფლება, არასრულწლოვანთათვის განკუთვნილ საგანმანათლებლო დაწესებულებაში და მის მახლობლად 30 მეტრის რადიუსში ყოფნის უფლება, არასრულწლოვანთან ერთად ცხოვრების უფლება, მგზავრის გადაყვანის უფლება და სხვა.
- განისაზღვრა უფლების ჩამორთმევის მინიმალური და მაქსიმალური ვადები (კერძოდ, 5 წლიდან 15 წლამდე ვადა) დანაშაულის კატეგორიების შესაბამისად. ამასთანავე, შესაძლებელია ჩამორთმეული უფლების ვადაზე ადრე აღდგენა.
- სქესობრივი დანაშაულის ჩადენისთვის მსჯავრდებას ერთვის მონიტორინგის ღონისძიებები; კერძოდ, მსჯავრდებული ვალდებულია პოლიციის მიერ დაბარების შემთხვევაში გამოცხადდეს საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს სათანადო ტერიტორიულ ორგანოში. მსჯავრდებულისა და უფლებამოსილი პირის პოლიციაში დაბარება უნდა მოხდეს წელიწადში ორჯერ, სამჯერ ან ოთხჯერ. პოლიცია აღრიცხავს მსჯავრდებულის ფაქტობრივ საცხოვრებელ ადგილს, სამუშაო ადგილს, მასთან ერთად მცხოვრებ პირთა შესახებ მონაცემებსა და სხვა ინფორმაციას.
- საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ტერიტორიულ ორგანოებში გამოიყო შემთხვე-

წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის თავიდან აცილებისა და კონტროლის წესის დამტკიცების შესახებ“ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5107276?publication=0> (ბოლოს ნანახია 27.07.2021).

ვის მმართველები. მათ ევალებათ სქესობრივი დანაშაულების ჩადენისთვის მსჯავრდებულთა და უფლებამართებულ პირთა საქმეების წარმოებისა და კონტროლის ღონისძიებების განხორციელების კომპეტენციის ფარგლებში უზრუნველყოფა.

ამასთანავე, ცვლილებები შევიდა არაერთ სპეციალურ კანონში. ამ ცვლილებების შედეგად იკრძალება სქესობრივი დანაშაულების ჩადენისთვის ნასამართლევ პირების ისეთ დაწესებულებებში დასაქმება, სადაც არასრულწლოვანებთან კომუნიკაციის შესაძლებლობა არსებობს. სქესობრივი დანაშაულის ჩადენისთვის მსჯავრდებულის მიერ მისთვის დაკისრებული მოვალეობების შეუსრულებლობა იწვევს სისხლისსამართლებრივ ან ადმინისტრაციულ პასუხისმგებლობას.

აღსანიშნავია, რომ 2020 წელს მიღებული საკანონმდებლო ცვლილებები სრულად შეესაბამება საერთაშორისოსამართლებრივ აქტებსა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას. მნიშვნელოვანია, რომ საქართველოს კანონმდებლობით დაცულია სამართლიანი ბალანსი სქესობრივი დანაშაულის თავიდან აცილების ინტერესსა და მსჯავრდებულის პირადი ცხოვრების დაცვას შორის. უფლების ჩამორთმევისა და მონიტორინგის ღონისძიებების ხანგრძლივობა 15 წელს არ აღემატება, ამასთანავე, პირს შეუძლია საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით მოითხოვოს ჩამორთმეული უფლების ვადაზე ადრე აღდგენა. რეესტრში შეტანილი პირთა მონაცემები კონფიდენციალურია.

სქესობრივი დანაშაულების ჩამდენი პირები ვინაიდან სპეციფიკურ კატეგორიას განეკუთვნებიან და მათგან დანაშაულის რეციდივის საფრთხე მომდინარეობს, უსაფრთხოების ღონისძიებების გატარება არის სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულება. 2020 წელს განხორციელებული საკანონმდებლო ცვლილებები სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულებების შესრულების კუთხით წინ გადადგმული მნიშვნელოვანი ნაბიჯია. ყოველივე ეს პირველი მცდელობაა, რომ სქესობრივ დანაშაულთან ბრძოლის მიმართულებით, სასჯელის გარდა, დანაშაულის თავიდან აცილების კონკრეტული ღონისძიებებიც იყოს დანერგილი საქართველოს კანონმდებლობაში. ამასთანავე, გასათვალისწინებელია, რომ „სქესობრივი თავისუფლებისა და ხელშე-

უხებლობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთან ბრძოლის შესახებ“ კანონი ახლახან მიღებულია და, ამდენად, მისი შედეგების გაზომვა და შეფასება ჯერჯერობით რთულია. მოსალოდნელია, რომ ეს კანონი მნიშვნელოვან წვლილს შეიტანს საქართველოში სქესობრივ დანაშაულთან ბრძოლის შედეგების გაუმჯობესებაში.

VI. საქმე „გარდელი საფრანგეთის წინააღმდეგ“

ყურადღებას იმსახურებს და სამსჯელო საკითხი იმის შესახებ, არის თუ არა მსჯავრდებულის პირად ცხოვრებაში არათანაზომიერი ჩარევა და მისი უფლების არაპროპორციული შეზღუდვა, როდესაც სქესობრივი დანაშაულის ჩადენისთვის სასჯელის შეფარდებასთან ერთად მის მიმართ რეესტრში შეყვანას, მონიტორინგის ღონისძიებებსა და ცხოვრებისა და საქმიანობის უწყვეტ კონტროლს ახორციელებენ. ამ საკითხთან მიმართებით საგულისხმოა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ზემოხსენებული გადაწყვეტილება საქმეზე „გარდელი საფრანგეთის წინააღმდეგ“.²²

აღნიშნულ გადაწყვეტილებაში მოცემული ფაქტობრივი გარემოებების თანახმად, გარდელი გასამართლდა სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით თხუთმეტ წლამდე არასრულწლოვანის გაუპატიურების გამო. 2003 წელს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლომ გარდელს თხუთმეტი წლით თავისუფლების აღკვეთა შეუფარდა და ათი წლით ყოველგვარი სამოქალაქო, საზოგადოებრივი და საოჯახო უფლება ჩამოართვა. გასათვალისწინებელია, რომ იგი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით თხუთმეტ წლამდე არასრულწლოვანზე სქესობრივი ძალადობისთვის ადრეც იყო მსჯავრდებული.

2004 წელს საფრანგეთში შეიქმნა სქესობრივ ძალადობაში მსჯავრდებულ პირთა ეროვნული რეესტრი. გარდელი სქესობრივ მოძალადეთა რეესტრში შეიყვანეს 2004 წლის კანონის ძალაში შესვლის შედეგად, კანონის უკუძალის გამოყენებით.

²² იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე „გარდელი საფრანგეთის წინააღმდეგ“ (*Gardel v. France*), N16428/05, 17.12.2009 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96457> (ბოლოს ნანახია: 27.07.2021).

ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს მოცემულ საქმეზე უნდა დაედგინა, პირის სქესობრივ მოძალადეთა რეესტრში შეყვანა მიიჩნევა თუ არა „სასჯელად“ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-7 მუხლის პირველი პუნქტის ფარგლებში, ამასთანავე, წარსულში ჩადენილი დანაშაული გამო პირის რეესტრში შეყვანით დაირღვა თუ არა სასჯელის უკუძალის აკრძალვის პრინციპი. ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ პირის რეესტრში შეყვანა უმთავრესად ემსახურებოდა დანაშაულის რეციდივის პრევენციას; პირის რეესტრში შეყვანის საფუძველზე წარმოშობილ ვალდებულებას პრევენციული და შემაკავებელი მიზანი ჰქონდა და, შესაბამისად, ეს არ შეიძლებოდა მიჩნეულიყო როგორც სადამსჯელო ღონისძიება ან როგორც სანქცია ან სასჯელი. სასამართლომ რეესტრის პრევენციული ხასიათის გათვალისწინებით დასამუშავებლად მიიჩნია კანონის უკუძალით მოქმედება.

ამასთანავე, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ იმსჯელა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის ფარგლებშიც, პირადი ცხოვრების დაცვის თაობაზე. სასამართლოს განმარტებით, პირადი მონაცემების დაცვას არსებითი მნიშვნელობა აქვს პირის პირადი და ოჯახური ცხოვრების დაცვის უფლების განხორციელებისათვის; ქვეყნის კანონმდებლობა უნდა მოიცავდეს ადეკვატურ გარანტიებს შენახული პირადი მონაცემების არასწორად ან ბოროტად გამოყენებისგან ეფექტიანად დასაცავად. ამავე დროს, სასამართლომ მკაფიოდ მიუთითა, რომ რეესტრის პრევენციულ ხასიათში ეჭვს ვერ შეიტანდა და აღნიშნა, რომ სქესობრივი ძალადობა უდავოდ საზარელი დანაშაულია, რომელსაც მსხვერპლისთვის გამანადგურებელი შედეგი მოაქვს; ბავშვებსა და სხვა დაუცველ პირებს უფლება აქვთ, დაიცვას ისინი სახელმწიფომ და ეფექტიანად აღიკვეთოს მათი პირადი ცხოვრების მნიშვნელოვან ასპექტებში ასეთი უხეში ჩარევა.

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მიუთითა აგრეთვე ყველა იმ გარანტიაზე, რომლითაც, საფრანგეთის კანონმდებლობის თანახმად, რეესტრში შეყვანილი პირი სარგებლობდა. ქვეყნის კანონმდებლობა იძლეოდა მსგავსი ინფორმაციის მონაცემთა ბაზაში არსებობის გასაჩივრების შესაძლებლობას; ამავდროულად, სასამართლოს, პოლიციის და სხვა სათანადო სახელმწიფო ორგანოების მიერ მათი გამოყენება იყო შეზღუდუ-

ლი და კანონმდებლობით მკაცრად განსაზღვრული. სასამართლომ მიიჩნია, რომ პირის რეესტრში შეყვანა, არსებული გარანტიების გათვალისწინებით, განეკუთვნებოდა აუცილებელ შეზღუდვას დემოკრატიულ საზოგადოებაში და არ დარღვეულა სამართლიანი ბალანსი პირად და საზოგადოებრივ ინტერესებს შორის. ამრიგად, სასამართლომ აღნიშნულ საქმეზე ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევა არ დაადგინა.

VII. დასკვნა

სქესობრივ დანაშაულთან ბრძოლა სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულებაა. ადამიანის უფლებათა დაცვა სახელმწიფოსგან მოითხოვს წამებისა და არასათანადო მოპყრობის თავიდან ასაცილებელი ღონისძიებების გატარებას.

სათანადო ღონისძიებების გატარება მოიცავს, მათ შორის, კერძო პირთა ცხოვრებაში ჩარევას. ასეთი ჩარევა კი სახელმწიფოს მხრიდან არათანაზომიერ, გაუმართლებელ ჩარევას არ განეკუთვნება, თუ კანონმდებლობით უზრუნველყოფილია ძალის ბოროტად გამოყენებისგან დაცვის მექანიზმები. ჯეროვანი გარანტიების არსებობის პირობებში თითოეული პროაქტიული ნაბიჯი, რომელიც სქესობრივი დანაშაულის ჩადენის რისკის შემცირებისკენ არის მიმართული, სახელმწიფოს მიერ ადამიანის უფლებების დაცვისკენ გადადგმული ნაბიჯია.

სქესობრივ დანაშაულთან ბრძოლის მიმართულებით აღსანიშნავია 2020 წელს საქართველოს კანონმდებლობაში განხორციელებული ცვლილებები. მათი მიღების შედეგად საქართველოს კანონმდებლობამ შეიძინა სქესობრივი დანაშაულის თავიდან აცილების ბევრად უფრო დიდი შესაძლებლობა, ყურადღება გამახვილდა სქესობრივ დანაშაულთან ბრძოლის კომპლექსურობაზე და სასჯელის გამოყენების ღონისძიებასთან ერთად მეტი ყურადღება დაეთმო პრევენციულ ღონისძიებებს.